

Perhe-eläkeuudistuksen seurauksena oma työeläke naisille yhä tärkeämpi

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

STM.FI

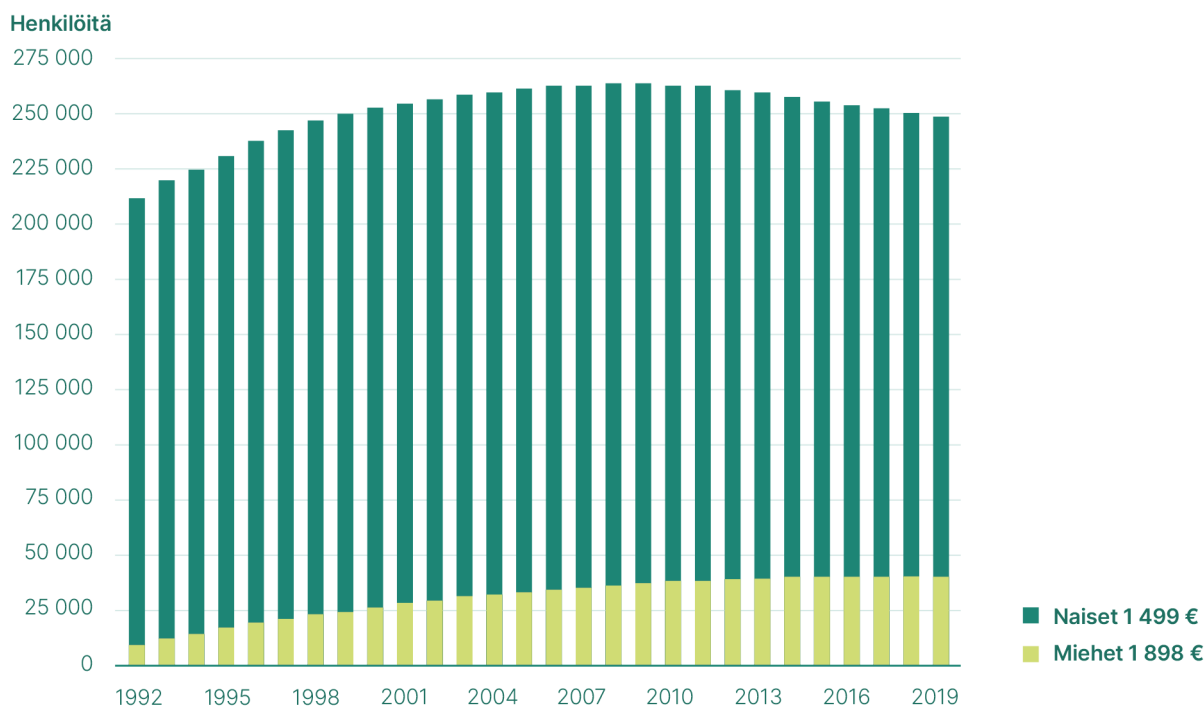
Perhe-eläke turvaa lesken ja lasten toimeentuloa puolison tai huoltajan kuoltua. Työeläkejärjestelmän leskeneläke perustuu kuolleen puolison työeläkkeeseen, ja sitä voidaan nykylainsäädännön mukaan maksaa loppuelämän ajan. Kansaneläkejärjestelmän leskeneläkettä voidaan maksaa 65 vuoden ikään asti. Lapset voivat saada lapseneläkettä.

Leskeneläkkeisiin ja lapseneläkkeisiin esitetään muutoksia, joiden tarkoituksena on ajanmukaistaa perhe-eläketurvaa, kohdentaa etuuksia lapsille ja lapsiperheille sekä turvata työeläkejärjestelmän rahoituskellista kestävyttä.

Leskeneläkkeet iäkkäiden naisten turvana

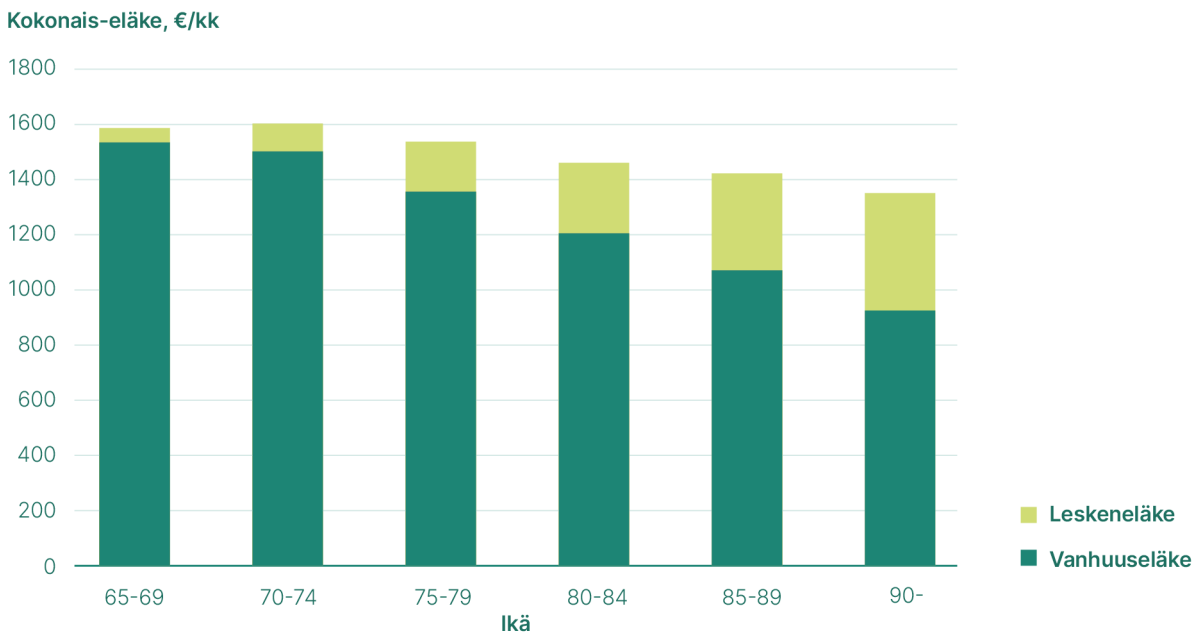
Valtaosa perhe-eläkkeensaajista on iäkkäitä naisia. Vuonna 2019 leskeneläkkeitä maksettiin 248 700 leskelle ja lapseneläkkeitä 16 300 lapselle. Leskeneläkkeensaajista 84 prosenttia oli naisia. Suurin osa, 90 prosenttia, oli yli 65-vuotiaita. Vuonna 2019 leskeksi jääneet naiset olivat keskimäärin 74,3-vuotiaita ja miehet 75,1-vuotiaita. Leskeneläkkeen saajien määrä kasvoi 2000-luvulle asti, mutta on vähentynyt viimeisten kymmenen vuoden ajan. (Kuvio 1)

Kuvio 1. Leskeneläkettä saaneet sukupuolen mukaan vuosina 1992–2019.

Naisten omat eläkkeet ovat keskimäärin pienempiä kuin miesten, ja leskeneläkkeellä on tärkeä merkitys naisleskien kokonaiseläketurvan kannalta. Vuonna 2019 työeläkejärjestelmästä maksettu keskimääräinen leskeneläke oli naisilla 619 euroa ja miehillä 220 euroa/kk. Mitä vanhemmasta eläkkeensaajasta on kyse, sitä suurempi on leskeneläkkeen osuus kokonaiseläkkeestä (kuvio 2). Kaikilla vanhuuseläkettä vuonna 2019 saaneilla naisilla leskeneläkkeen osuus kokonaiseläkkeestä oli keskimäärin 160 euroa, kun vastaava osuus miehillä oli vain 13 euroa.

Kuvio 2. 65 vuotta täyttäneiden vanhuuseläkettä saaneiden naisten keskimääräinen kokonaiseläke ikäryhmittäin 31.12.2019, €/kk

Uudistuksen tarkoitus on ajanmukaistaa perhe-eläkettä

Perhe-eläke on ollut osa työeläketurvaa 1960-luvulta alkaen. Viimeksi perhe-eläkejärjestelmää uudistettiin vuonna 1990, jolloin myös miehet saivat oikeuden leskeneläkkeeseen ja lesken omat tulot alkoivat vaikuttaa leskeneläkkeen määrään. Nyt perhe-eläkkeitä on katsottu tarpeelliseksi uudistaa yhteiskunnan muutosten seurauksena. Hallituksen esitysluonnos perhe-eläkeuudistukseksi on valmisteltu yhteistyössä työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa.

Esitysluonnoksen mukaan

- leskeneläke muuttuu määräaikaiseksi vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneillä: leskeneläkettä maksetaan enimmillään 10 vuoden ajan, kuitenkin vähintään siihen asti, kunnes nuorin lapsi on täysi-ikäinen
- leskeneläkettä voidaan maksaa myös avoliiton perusteella, jos huollettavana on alaikäinen lapsi ja avoliitto on jatkunut vähintään 5 vuotta
- lapseneläkkeen päättymisikä nousee työeläkejärjestelmässä 18 ikävuodesta 20 vuoteen
- lesken laskennallinen osuus voidaan maksaa lapsille, jos leskeneläkkeeseen oikeutettua leskeä ei ole.

Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2022 alussa. Muutokset eivät koske maksussa olevia leskeneläkkeitä, eikä leskeneläkkeen määräaikaisuus ennen vuotta 1975 syntyneitä.

Kuka saa perhe-eläkettä ja miten se lasketaan?

Leskeneläkkeitä maksetaan työ- ja kansaneläkejärjestelmästä. Kelan leskeneläkettä maksetaan vain 65 vuoden ikään asti, minkä jälkeen on oikeus Kelan vanhuuseläkkeeseen. Leskeneläkkeen edellytyksenä on nykyisin mukaan avioliitto. Leskeneläkkeeseen on oikeus, jos leskellä on yhteinen lapsi kuolleen puolison kanssa. Jos yhteistä lasta ei ole, on leskeneläkkeeseen oikeus 50 vuotta täyttäneellä tai työkyvyttömällä leskellä, ja avioliiton on täytynyt jatkua vähintään viisi vuotta ja se täytyy olla solmittu ennen kuin leski on täyttänyt 50 vuotta.

Taulukko 1. Lesken- ja lapseneläkkeiden osuus edunjättäjän eläkkeestä.

Lasten lukumäärä	0	1	2	3	4-
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	–	4/12	7/12	9/12	10/12
Perhe-eläke yhteensä	6/12	10/12	12/12	12/12	12/12

Leskeneläkkeen määrä perustuu kuolleen puolison ansaitsemaan työeläkkeeseen. Leskeneläke voi olla enimmillään puolet edunjättäjän työeläkkeestä. Lesken saama osuus määräytyy sen mukaan, onko perhe-eläkkeen saajina myös lapsia (taulukko 1).

Työeläkkeenä maksettavaa leskeneläkettä vähennetään lesken oman eläkkeen (työikäisellä laskennallisen eläkkeen) perusteella. Vähentämistä ei tehdä niin kauan kuin perheessä on alaikäisiä lapsia. Leskeneläkkeen vähentäminen suhteuttaa eläkkeen puolisoiden aiempaan yhteiseen tulotasoon. Mitä suurempi lesken oma eläke on suhteessa puolison eläkkeeseen, sitä pienempi on leskeneläke. Vähentämisen seurauksena leskeneläkettä ei välttämättä jää lainkaan maksettavaksi.

Kelan kuuden kuukauden ajan maksettavaa lesken alkueläkettä (327,54 e/kk vuonna 2020) ja lapseneläkkeen perusmäärää (60,27 e/kk) maksetaan tuloista riippumatta. Lesken jatkoeläke ja lapseneläkkeen täydennysmäärä pienenevät työeläkejärjestelmän perhe-eläkkeen ja muiden tulojen perusteella. Kela maksaa lapseneläkettä 18 vuoden ikään asti, ja perusmäärää opiskelevalle lapselle 21 vuoden ikään asti.

Nämä edellytykset ja määräytyminen pysyisivät pääpiirteissään ennallaan myös uudistuksen jälkeen.

Perhe-eläke lapsiperheissä

Leskeneläke edellyttää nykyään avioliittoa. Siten myös lapset saattavat olla eriarvoisessa asemassa vanhempien parisuhdemuodosta riippuen. Uudistusehdotuksen mukaan myös avopuolisolla, jolla on kuolleen puolison kanssa yhteinen alaikäinen lapsi, olisi oikeus leskeneläkkeeseen lapsen 18 vuoden ikään asti.

Uudistuksen myötä perhe-eläkkeen määrä kokonaisuudessaan ei enää riippuisi lesken oikeudesta leskeneläkkeeseen. Jos leskeä ei olisi, tai hän ei täyttäisi leskeneläkkeen kriteereitä, lisättäisiin lapseneläkkeeseen vastaava lesken osuus. Taulukossa 1 esitetty perhe-eläkkeen yhteismäärä voitaisiin siis maksaa kokonaisuudessaan edunjättäjän lapsille. Nykyään noin 40 prosenttia lapseneläkkeistä alkaa tilanteissa, joissa leskeneläkkeen saajaa ei ole.

Yhteiskunnan muutokset uudistuksen taustalla

Leskeneläkkeen tavoitteena ei enää jatkossa olisi pysyvästi säilyttää totuttua toimeentuloa, vaan auttaa sopeutumisvaiheessa puolison kuoleman jälkeen. Verrattuna aikaan, jolloin leskeneläkejärjestelmä luotiin, nykyään niin naiset kuin miehetkin käyvät töissä ja kerryttävät omaa työeläkettään. Myös lastenhoidon ajalta on kertynyt yhdenmukaisin säännöin työeläkettä vuodesta 2005 alkaen. Tulevaisuudessa leskeksi jäävien, vuonna 1975 ja sen jälkeen syntyneiden leskien omat eläkkeet turvaavat eläkeajan toimeentulon paremmin kuin nykyisten leskeneläkkeensaajien omat eläkkeet.

Yksi syy esitettyjen muutosten taustalla ovat perherakenteiden muutokset. Avioliitossa olevien määrä on jatkuvasti pienentynyt, ja avioliitot ja yksinasuminen ovat yleistyneet. Leskeneläkkeen perustuminen avioliittoon rajaa yhä kasvavan osan väestöstä perhe-eläketurvan ulkopuolelle.

Avopuolisolle kaavailtu leskeneläke turvaisi lapsiperheiden tilannetta, muttei kuitenkaan vaikuttaisi vanhuusajan toimeentuloon. Leskeneläkettä maksettaisiin avioliiton perusteella vain siltä ajalta, kun perheessä on alaikäisiä lapsia, joten tyypillisessä leskeytymisiässä yli 70-vuotiaana leskeneläke olisi edelleen avioliitossa olevien etuus. Ottaen huomioon, että työuran puutteet esimerkiksi hoivavastuiden seurauksena voivat koskea yhtä lailla myös avioliitossa olevia tai yksin asuvia, ei leskeneläke ole kattava keino pieneksi jääneen työeläkkeen paikkaajana.

Sukupuolten eläke-erot ovat todellisuutta vielä tulevaisuudessakin mm. miesten ja naisten ansioerojen seurauksena. Jatkossakin leskeneläkkeensaajat ovat pääosin naisia. Leskeneläkkeen loppuminen 10 vuoden määräajan jälkeen lisää todennäköisesti tarvetta muille, lähinnä Kelan maksamille etuuksille. Jos leskeneläke muuttuu määräaikaiseksi, on oman työeläkkeen ansaitseminen entistä tärkeämpää.

Kirjoittaja

Suvi Ritola

Erityisasiantuntija
Eläketurvakeskus

Tämä esite on tuotettu osana sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaa

[Sukupuolten eläke-erot -hanketta \(2018-2020\)](#).

Hanke toteutetaan yhteistyössä Eläketurvakeskuksen, Kelan ja Työeläkevakuuttajat Telan kanssa.

Tämä julkaisu on saanut rahoitusta Euroopan Unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmasta (2014–2020).

Julkaisun sisältö edustaa ainoastaan tekijän näkemyksiä ja on yksinomaan hänen vastuullaan. Euroopan komissio ei vastaa julkaisun sisältämien tietojen käytöstä.